

SIMON DE KAM EN MADELON GRANT

Anno 2020 telt Nederland meer dan 1.500 PKN-gemeenten, en naar schatting zo'n 1.000 internationale en migrantenkerken. Deze internationale kerken zijn zeer divers: ze spreken tientallen verschillende talen, en zijn van verschillende culturele achtergronden en christelijke denominaties. In totaal zijn er zo'n 1 miljoen christenen met een migratie-achtergrond in Nederland. In dit artikel beschrijven Simon de Kam en Madelon Grant de relaties tussen deze kerkgemeenschappen en de rol die kerkelijk werkers hierin kunnen spelen.

De Protestantse Kerk Nederland en de christelijke migrantengemeenschappen lijken soms nog steeds gescheiden werelden. Toch zijn er overeenkomsten en ontstaan er verbindingen. Binnen de Protestantse Kerk Nederland groeit het verlangen om een open en gastvrije gemeenschap te zijn, en intercultureel kerkzijn krijgt toenemende aandacht. Internationale kerken zijn daar al langer mee bezig: sommige Engelstalige kerken trekken bijvoorbeeld mensen met tientallen verschillende nationaliteiten. Jongeren van de tweede generatie en gemengde koppels ervaren soms een meer hybride culturele identiteit, en voelen zich dan minder thuis in een monoculturele omgeving. In beide kringen zie je echter ook monoculturele kerkgemeenschappen, en dat is soms ook prima. Het kan waardevol zijn om de eigenheid van een traditie te bewaren voor diegenen die daar waarde aan hechten. Migratie zal niet stoppen, en er zal daardoor altijd een eerste generatie zijn die behoefte heeft om elkaar op te zoeken. Waar men zes dagen in de week allerlei interculturele relaties moet aanknopen – op werk, op school, in de winkels – is op zondag even bijtanken in je vertrouwde monoculturele gemeenschap best legitiem.

Het betekent echter wel, dat het noodzakelijk blijft om bruggen te bouwen. We mogen delen in de belofte van een gezamenlijke toekomst als broeders en zusters in Christus. De spanningen en kloven in de samenleving gaan echter aan de kerken niet voorbij. Christenen zijn uitgenodigd om een alternatief verhaal te vertellen, een

verhaal van hoop. Heeft God misschien een bedoeling met de komst van 1 miljoen christenen naar Nederland? Laten we dat samen onderzoeken!

Simon: "Hoop krijg ik uit samen Bijbellezen. Dit brengt ons terug naar onze gezamenlijke bron en helpt ons om nieuwe dingen uit de Bijbel te ontdekken. De Bijbelse boodschap zelf is ook een boodschap van hoop die we met elkaar delen. Als je elkaar na zo'n gesprek een volgende keer in de supermarkt tegenkomt, dan ontmoet je elkaar echt anders. Bij spanningen in de samenleving maakt zo'n geloofsrelatie dat je met elkaar in gesprek kunt gaan. Vaak blijkt dan dat de beeldvorming die er over elkaar bestaat in realiteit anders in elkaar zit."

Relaties opbouwen

Als kerkgemeenschap wil je een plek zijn waar iedereen zich thuis voelt en mag zijn zoals hij is. Naar mate er meer christenen van verschillende culturele achtergronden in je kerk komen, zul je ontdekken dat je ook ruimte voor hen moet creëren. Bijvoorbeeld door je gebruikelijke manier om dingen te doen aan te passen. Je gemeente gaat er door veranderen. In één kerk vond er bijvoorbeeld ineens volwassendoop plaats, wat eerder niet voorkwam. Een autochtone gemeenschap is op den duur geen gastheer meer waar anderen welkom worden geheten, maar je gaat samen één multiculturele gemeenschap vormen die met elkaar de toekomst ingaat.

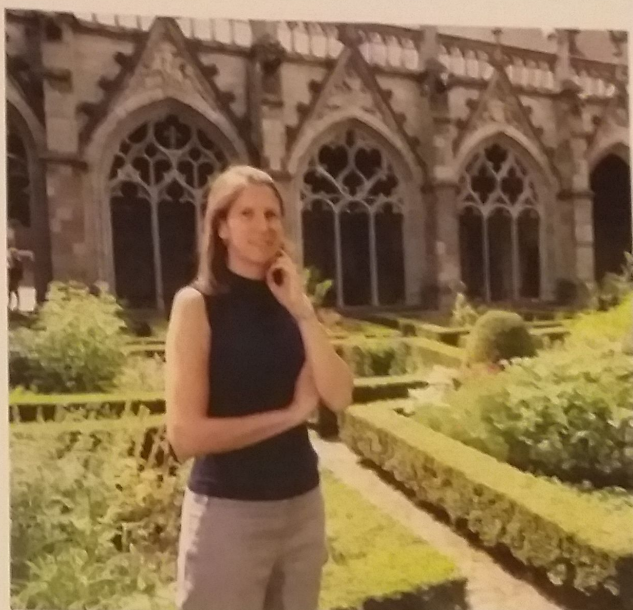
De relatie tussen een protestantse kerk en een internationale kerk zou daarentegen niet gericht moeten zijn op (wederzijdse) integratie, maar op een volwaardig en volwassen partnerschap waarin ieder zijn eigenheid meebrengt. Samen vieren kan een optie zijn, maar hoeft niet altijd het eerste of belangrijkste doel te zijn. Er zijn verschillende mogelijkheden om samen te werken: diaconale activiteiten, Bijbellezen, gebedsgroep, onderhoud en schoonmaak kerkgebouw, etc.

Verdiep je in elkaar en ga bij elkaar op bezoek. Elke protestantse kerk is anders en elke internationale kerk ook. Er bestaat geen standaard format hoe je zo'n relatie met elkaar aangaat, het blijft maatwerk. Wel kun je je verdiepen in de wereldkerk.¹ Samen Kerk in Nederland (SKIN) is de koepelorganisatie voor en door internationale kerken in Nederland. Door hun werk en nieuwsberichten te volgen, krijg je een beeld van wat er speelt in deze kerken.

Zoek elkaar op in maatschappelijke inzet. Onderzoek toont aan dat internationale kerken actief zijn in diaconale ondersteuning en maatschappelijke betrokkenheid bij mensen in nood. Hierin kun je elkaar soms goed aanvullen. Zo was er een protestantse kerk die midden in een multiculturele wijk stond, maar vooral autochtone ouderen uit de regio trok. Hierdoor was het gebouw vaak dicht en had weinig verbinding met de wijk. Toen ze hun gebouw gingen verhuren aan een internationale kerk, ontdekten ze een gezamenlijk verlangen om meer uit te reiken naar de wijk. De internationale kerk had meer vrijwilligers en kon goed schakelen met de multiculturele bewoners van de wijk, waar ze zelf ook woonden. Zo kon de kerk ook door de weeks open en bood activiteiten aan waar wijkbewoners positief verrast op reageerden - sommigen hadden getwijfeld of de kerk überhaupt nog in gebruik was geweest. Ieder apart was dit de kerken niet gelukt: de internationale kerk ontbrak het zonder de protestantse kerk aan een gebouw om hun activiteiten in te ontplooiën.

Dit voorbeeld laat ook een ander leerpunt zien: bepaal samen de agenda. Zoek niet pas contact als je iets gaat organiseren en wilt dat de migrantenkerk daar aan mee doet, maar maak vanaf het begin samen plannen. Kerken kunnen immers verschillende prioriteiten hebben. Door tijd te nemen om elkaar echt te leren kennen ontdek je de raakvlakken en gezamenlijke belangen, en die kun je dan verder uitbouwen.

Probeer te bouwen aan breder draagvlak binnen je gemeente, zodat het initiatief niet teveel blijft hangen bij een kerkelijk werker, diaken of een ander individu binnen de gemeente. De verbondenheid met andere christenen ligt zeer nauw bij het hart van elke kerk, maak het een integraal onderdeel van je kerkzijn. Een goede relatie

tussen de voorgangers van de kerken is een noodzakelijk fundament. Het maken van een bewuste keuze helpt hierin erg: het zorgt voor commitment.

In de communicatie kan er best wel eens wat mis gaan door de soms grote verschillen in culturen. Verwachtingsmanagement vooraf is hierin heel belangrijk. Als er iets mis gaat hoeft dat dan niet erg of teleurstellend te zijn, je kunt ervan leren. Anders gezegd: het is een onderdeel van het ontdekken hoe je elkaar tot een hand en een voet kunt zijn. Een hand functioneert heel anders dan een voet en ze zijn beiden nodig aan het lichaam van Christus. Vergeet ook de rol van humor niet om sommige situaties en je eigen onhandigheden te verlichten!

Het is goed als kerkelijk werkers worden toegerust in crossculturele communicatie en oecumenische ontmoeting, zodat zij leren over communicatie met geloofsgenoten vanuit een andere kerkelijke en culturele context. Dit werk vraagt om een luisterende, zelfkritische houding waarin we onze oordelen, meningen en adviezen even parkeren, en vooral present zijn voor de ander. Het vraagt ook om sensitiviteit om onuitgesproken signalen op te pikken en proberen te begrijpen wat er gebeurt. En natuurlijk bereidheid om uit je comfortzone te stappen.

¹ Enkele boeken zijn: 'The Next Christendom: the Coming of Global Christianity' en 'The Last History of Christianity' (Philip Jenkins), 'God is een vluchteling: de terugkeer van het christendom in de Lage Landen' (D. Dessin), of 'Beeldragen: de wereldkerk en haar politieke opdracht' (M. Grant)

Simon: "Persoonlijk vind ik de drieslag Respect, Nieuwsgierigheid, en Trots goed bruikbaar. In het artikel 'omgaan met verschillen' van Jandirk Pronk (zie pag 22) leest u daar meer over. Toon basale belangstelling voor wat de ander beweegt. Ontdek het waarom achter bepaald gedrag: welke waarden liggen daar achter? Als je gedrag wat in eerste instantie als vreemd overkomt, op waardenniveau gaat begrijpen, wordt het vanzelf minder vreemd. En leg jezelf ook uit, vanuit welke waarden doe jij bepaalde dingen? Vaak is dit een blinde vlek voor onszelf omdat we het vanzelfsprekend vinden. In het contact met een ander ga je ook jezelf onderzoeken. Je oordeel parkeren betekent niet dat je je eigen identiteit moet verbergen. Het is juist mooi en nodig om helder en vrijmoedig te uit leggen waar je voor staat en waarom. Niet vanuit een oordeel of onbewuste superioriteit, maar gewoon: dit is waardevol voor mij, wat is waardevol voor jou? Het helpt de ander om ook zichzelf te mogen zijn. Maak jezelf niet te klein."

Gezamenlijk getuigen. 'Willen we in Nederland het evangelie delen, dan kunnen we dat niet zonder christenen met een migratie-achtergrond'. Een dubbelinterview.

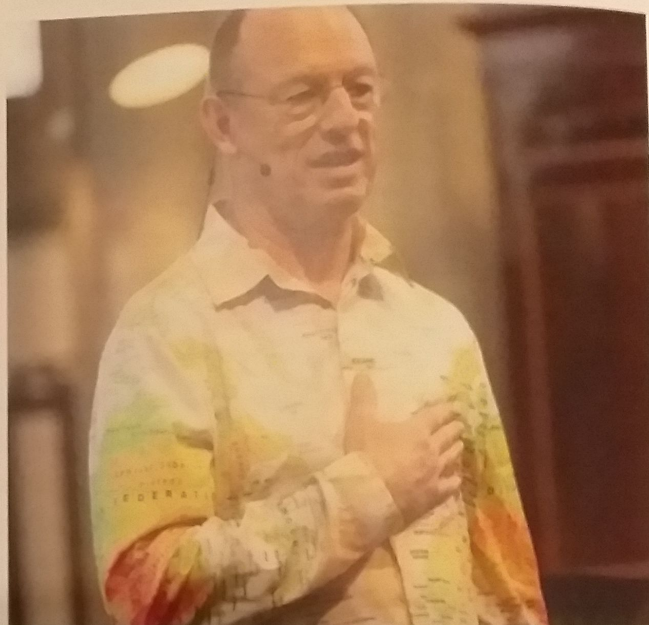
Madelon: "We werken beide nauw samen met de internationale en migrantenkerken. Hoe ben jij eigenlijk bij dit werk betrokken geraakt?"

Simon: "In 1998 heb ik voor het eerst echt kennism gemaakt met internationale kerken, ik noem dit mijn 'tweede bekering'. Tot die tijd verkeerde ik eigenlijk vooral in autochtone kerkelijke kringen, over internationale kerken had ik alleen wat gelezen. Pas tijdens een rondleiding in de Bijlmermeer langs allerlei internationale kerken ontmoette ik migrantenchristenen en maakten we kennis met hun voorgangers. Ik was ontdaan over de armoede die ik zag. Ze betaalden torenhoge huurprijzen voor een ruimte van vier muren in een parkeergarage, die niet alleen voor kerkdiensten en bidstonden werd gebruikt, maar ook als overnachtingsplaats voor ongedocumenteerden diende. Maar wat me misschien nog wel meer raakte was hun sterke geloof in God, de intensiteit van Godsvertrouwen. Het ontroerde me om te merken hoe

ze hun dagelijkse omgang met God vormgaven door Bijbellezende en bidden. Sindsdien begon mijn hart te branden in het besef: willen we in Nederland het evangelie delen, dan kunnen we dat niet zonder migrantenchristenen.

En hoe is dat voor jou gegaan? Jij bent al inmiddels meer dan tien jaar betrokken bij de internationale en migrantenkerken, eerst als coördinator van SKIN-Rotterdam en nu bij SKIN Nederland. Wat bracht je tot deze baan?"

Madelon: "Toen ik bij SKIN-Rotterdam solliciteerde wist ik eigenlijk niets van internationale kerken. Ik had reli-

giestudies gestudeerd en had een paar jaar werkervaring opgedaan in het bedrijfsleven. Ik was op zoek naar een baan die meer in lijn lag met mijn studiekeuze en motivatie. Maar ik wist niet goed waar ik aan begon, de vraag is eerder waarom het bestuur van SKIN-Rotterdam mij toen heeft aangenomen! Misschien had dat iets te maken met mijn internationale affiniteit, als kind van ouders uit verschillende landen (mijn vader is Brits en ik ben in de UK geboren). Na de middelbare school heb ik ook een jaar in de Filipijnen gewerkt voor een NGO die arbeidsmigranten ondersteunde. Ik denk dat het bestuur in mij bepaalde vaardigheden zag die nodig waren, in combinatie met openheid en aanpassingsvermogen.

Zo ben ik bij SKIN Rotterdam aan de slag gegaan. Ik heb daarbij heel veel al doende geleerd van de kerken zelf. De vele ontmoetingen met mensen beïnvloeden ook

jezelf, het is een wederkerig proces. Je geeft wat je kan, ontvangt er iets voor terug, en zo ben je elkaar ten dienste. Alles wat ik nu doe is gebaseerd op deze ontmoetingen. In die zin heeft het mijn leven veranderd. Sommigen vertellen me dat ik hiertoe ben geroepen, maar zelf was ik me daar toen eigenlijk niet zo van bewust.'

Ons werk is gebaseerd op eenheid in diversiteit. Heb jij wel eens momenten meegemaakt dat je echt een gevoel van eenheid ervoer?'

Simon: 'Ik vind het mooi om te ervaren dat het soms "vanzelf" blijkt te gaan, vanuit een warm hart voor God en voor ieder medemens. In april van dit jaar, midden in de lockdown, nodigde een bevriende priester mij uit voor een gesprek in zijn kerkgebouw. Hij was zelf net hersteld van corona, en vertelde me over de grote dilemma's waar hij voor had gestaan en nog stond. Eén heftige daarvan was de rituele groet bij binnenkomst van de kerkgangers. Normaal gesproken groeten kerkgangers Christus symbolisch, met een kus op het kruis van Christus dat de priester in zijn hand houdt. Tijdens de laatste mis die hij leidde bleek hij achteraf corona te hebben en had daardoor velen in de gemeente besmet. De meesten genazen, maar er waren ook mensen overleden. Hij voelde zich schuldig en had dit uiteraard nooit zo gewild. Hoe nu verder? We hadden aan het begin van ons gesprek volgens rooster uit de Bijbel gelezen. De lezing ging over Thomas, die Jezus wilde zien én voelen, omdat hij anders niet kon geloven. Maar toen hij Jezus zag, hoefde hij niet eens te voelen om te zeggen: "Mijn Heer en mijn God". We herkenden dat deze belijdenis van Thomas ook onze belijdenis mag zijn. Nadat hij zijn verhaal had gedeeld en vertelde dat er een nieuwe vorm van begroeting nodig was, herinnerde ik hem aan het Bijbelgedeelte. Zou de belijdenis van Thomas geen rol kunnen spelen in de begroeting? Hij was even stil en zijn ogen begonnen te twinkelen. In onze verbeelding zagen we het al gebeuren: dat kerkgangers uitgenodigd worden om op anderhalve meter te blijven staan en dan te kijken naar het kruis van Christus in de handen van de priester, en dat ze dan zeggen: "Jezus mijn Heer en mijn God". Het was een ontroerend moment van eenheid.

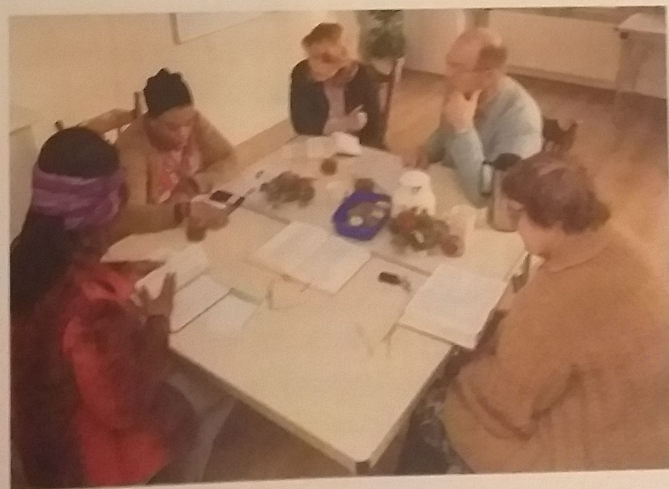
Herken jij dit gevoel?'

Madelon: 'Zeker. Een bijzonder moment voor mij was een

herdenkingsdienst voor de slachtoffers van de MH17 die we in Rotterdam organiseerden. De Noorse kerk trok als eerste bij SKIN-Rotterdam aan de bel. Zij hadden zich gedragen gevoeld door steunbetuigingen vanuit de Nederlandse samenleving na de schietpartij op het Noorse eiland Utøya door Anders Breivik. Nu deze ramp Nederland en ook Rotterdam trof, wilden zij uit solidariteit een vergelijkbaar gebaar van medeleven terug geven. We zijn hier als SKIN-Rotterdam mee aan de slag gegaan, en tientallen kerken van zeer divers pluimage bundelden de krachten voor een herdenkingsbijeenkomst in de Laurenskerk. De kerk zat bijna helemaal vol met mensen uit heel Rotterdam, RTV Rijnmond zond het live uit, burgemeester Aboutaleb sprak een woord en enkele nabestaanden van Rotterdamse slachtoffers woonden de dienst bij. De aanleiding was zeer tragisch, maar er ontstond zo'n flow in die krachtige samenwerking, dat stijgt boven je uit. Het gevoel van eenheid in diversiteit die dat gaf, vond ik erg indrukwekkend.

Een andere vraag die mij vaak wordt gesteld is de vraag of en hoe migrantenkerken een verrijking kunnen zijn voor de Protestantse Kerk Nederland. Herken jij deze vraag en wat voor antwoord geef jij hier op? Het kan soms ook wat naïef idealistisch overkomen als de praktijk weerbarstig blijkt te zijn.'

Simon: 'Ik vind het een heel mooie en terechte vraag, die ik eigenlijk alleen kan beantwoorden door het bij mezelf te houden. Persoonlijk ben ik echt verrijkt in het bidden, en via het gebed, in het uitgedrukt zien van onze relatie met God en Gods relatie met mensen. Internationale kerken met een evangelisch of pinkster-karakter bidden vrijmoedig en bewust voor heel concrete dingen in het leven. Dit inspireert mij tot het leven in afhankelijkheid

van en vertrouwen op de voorzienigheid van God. In protestantse kerkdiensten worden de gebeden dikwijls alleen concreet bij de voorbede voor zieken en dank bij geboorte. Ik betrek er nu ook veel meer het concrete leven van de plaatselijke gemeente in. Een andere verrijking ervaar ik in de liturgische gebeden van de Oriëntaals en Oosters Orthodoxe kerken. Via hun gebedsrooster krijgen zij gebeden geschonken, rechtstreeks gebaseerd op de Bijbel en geloofservaringen van christenen uit deze eeuwenoude tradities. Geregeld neem ik een van deze gebeden mee bij de gebeden in onze kerk. De kracht van hun geloof is inspirerend, juist ook als je leven niet over rozen gaat. God is er gewoon voor je, ook als je tegenslag ervaart. Het vanzelfsprekende daarvan raakt me.'

Madelon: 'Ja, het leert inderdaad leven vanuit dankbaarheid voor alles wat we vanzelfsprekend zijn gaan vinden.'

Tot slot, wat willen we kerkelijk werkers meegeven voor toekomst?

Simon: 'Wees gevoelig voor multiculturaliteit. De Bijbel nodigt ons volgens mij uit om er met een positieve houding in te gaan. Lees samen met migrantenchristenen uit je eigen leefomgeving de Bijbel. Stel je open voor de zegeningen die het met zich meebrengt.'

Madelon: 'In onze samenleving kunnen we niet meer om diversiteit heen, het is een gegeven. De ander kan je tot zegen zijn doordat hij je een spiegel voorhoudt. Ga dat avontuur vooral aan, zoals Simon en ik dat ook hebben gedaan!'

Simon de Kam is voormalig specialist internationale kerken bij het Dienstencentrum van de Protestantse Kerk Nederland en gemeentepredikant in Maarik. Madelon Grant is lid van de Protestantse Kerk Nederland en werkt als coördinator bij Samen Kerk in Nederland (SKIN).

OMGAAN MET VERSCHILLEN EEN VERDIEPING VAN DE BEGRIPPEN RESPECT, NIEUWSGIERIGHEID EN TROTS

JANDIRK PRONK

Of het nu om het dak boven ons hoofd gaat, om 1,5 meter afstand houden in de supermarkt in verband met corona, of om wel of geen vertrouwen in de overheid, verschillen van mening of beleving gaan steeds meer schuren.

Ook in de kerk. Onze materiële jas wordt steeds krappere en groepen in en rond de kerk profileren zich in hun denken over de toekomst van geloof en kerk steeds meer. Dat laatste is goed en maakt het spannend. De vraag hoe we daarbij omgaan met verschillen in o.a. leeftijd, cultuur en geloofsbeleving dringt zich dan wel op. In dit artikel wil ik op basis van mijn ervaringen een verdieping aanbrengen in de drie basisbegrippen van dit concept.

In alle lagen van de maatschappij wordt de kunst steeds belangrijker, om met elkaar om te gaan met acceptatie van elkaars verschillen. Die verschillen kunnen ervaren en gebruiken als een meerwaarde in plaats van als een opgave/last is een levenskunst. Ook in mijn werk als adviseur en begeleider van processen in de kerk is mij dat herhaaldelijk opgevallen.

In de afgelopen 15 jaar heb ik daarbij veel gebruik gemaakt van de drieslag: Respect, Nieuwsgierigheid en Trots (RNT-concept). Dat concept werd door mij voor het eerst beschreven in een hoofdstuk in het boek "De

weg van de groep" onder redactie van Jodien van Ark en Henk de Roest, getiteld "verscheidenheid in en tussen groepen in de kerk".

De drieslag van respect, nieuwsgierigheid en trots
Het RNT-concept gaat ervan uit, dat in de onderlinge relatie van diversiteit drie kwaliteiten van een mens van groot belang zijn: respect, nieuwsgierigheid en trots. Ze zijn als het ware de drie pootjes van de in de afbeelding getoonde Afrikaanse kookpot. Als er een pootje wegvalt